NEWSPAPER POST
ISSN 2221-576X

IL-BELT VICTORIA

Pubblikazzjoni bimensili tal-Bażilika ProtoParrokkjali ta' San Ġorġ | Għawdex

MEJJU – AWWISSU 2012

Nru 184

Ir-Rabat ta' Għawdex: 125 sena bit-titlu ta' Belt

1887 - 10 ta' Ġunju - 2012

Tul is-sena 2012, il-Kunsill Lokali tal-Belt Victoria qed ifakkar b'diversi inizjattivi l-mija u ħamsa u għoxrin anniversarju minn meta r-Rabat ta' Għawdex ingħata uffiċjalment mir-Reġina Victoria ta' l-Ingilterra t-titlu ta' ***Belt Victoria*** *– l-istess isem ħlejju li ġġorr din il-pubblikazzjoni sa mit-twaqqif tagħha fl-1981.*

Kienu Monsinjur Pietru Pace, Isqof ta' Għawdex, u Sir Adrian Dingli, Prim Imħallef u President tal-Qorti ta' l-Appell – l-istess żewġ Għawdxin li tlieta u għoxrin sena qabel kienu tħabtu biex Għawdex isir djoċesi għalih – li fl-ewwel xhur ta' l-1887 dawru petizzjoni fost l-ogħla nies tal-gżira biex ir-Rabat jiġi ddikjarat uffiċjalment Belt. Fid-19 ta' Marzu din intbagħtet, bi tmienja u sittin firma mehmuża, lill-Gvernatur Sir John Lintorn Arabin Simmons biex jgħaddiha lir-Reġina, li dik is-sena kienet qed tiċċelebra l-Ġublew tad-Deheb tagħha fuq it-Tron Ingliż.

» aqra l-artiklu kollu f'paġni 6-8

DIEU ET MON DROIT

THE MALTA GOVERNMENT GAZETTE.

No. 3202.] Friday, 10th June, 1887. [Price One Penny.

All public acts appearing in this Gazette, signed by the proper Authorities, are to be considered as Official and obeyed as such.
By command, WALTER HELY-HUTCHINSON, *Lieutenant Governor and Chief Secretary to Government.*

[No. 75.]

GOVERNMENT NOTICE.

HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR directs it to be notified that Her Majesty the Queen, in compliance with a prayer of a petition signed by the Lord Bishop of Gozo, the members of the Chapter, and of the principal inhabitants of Gozo, has been graciously pleased to consent to the town of Rabat in that Island being on the occasion of Her Majesty's Jubilee officially declared a City and its name changed into that of "VICTORIA."

His Excellency therefore hereby declares Rabat, in Gozo, to be a City and that it be styled in all public documents by the name of "VICTORIA."

By command,

Palace, Valletta, June 10, 1887.

WALTER HELY-HUTCHINSON, *Lieutenant Governor and Chief Secretary to Government.*

NOTIFICAZIONE DI GOVERNO.

SUA ECCELLENZA IL GOVERNATORE, ordina che sia fatto noto come Sua Maestà la Regina, corrispondendo alla preghiera contenuta in una petizione firmata da Sua Eccellenza Reverendissima Monsignor Vescovo di Gozo, dal Capitolo e dai principali abitanti di quell' Isola, si è graziosamente compiaciuta di aderire a che il Rabato della suddetta Isola sia, all'occasione del Giubileo di Sua Maestà, ufficialmente dichiarato Città e che il nome ne venga cambiato in quello di "VITTORIA."

Sua Eccellenza pertanto dichiara colla presente il Rabato in Gozo Città ed ordina che in tutti gli atti pubblici sia chiamato col nome di "VITTORIA."

Per comando,

Palazzo, Valletta, 10 Giugno, 1887.

WALTER HELY-HUTCHINSON, *Luogotenente Governatore e Principale Segretario di Governo.*

VICTORIA 125 SENA 1887 - 2012 BELT
A MAGNA MAXIMA

...jaqbad mill-qoxra

Fl-erba' raġunijiet li ta għat-talba ta' l-Għawdxin għall-ġieħ ta' Belt, l-Isqof Pietru Pace sostna li r-Rabat kien jixraqlu jingħata dan it-titlu, mhux biss b'tifkira dejjiema tal-Ġublew u biex tissaħħaħ l-imħabba ta' l-Għawdxin lejn il-monarka, imma wkoll għax kienet drawwa li reġjun b'katidral tiegħu bħala sede veskovili jingħata dan il-ġieħ, u r-Rabat kellu l-kwalitajiet kollha.

It-tweġiba tal-Maestà Tagħha ntbagħtet fid-19 ta' Mejju permezz ta' Sir Henry Holland, is-Segretarju ta' l-Istat għall-Kolonji, imma kien biss fl-4 ta' Ġunju li l-Gvernatur għarraf lill-Isqof Pace li r-Reġina kienet laqgħet bil-ferħ it-talba ta' l-Għawdxin. Kien imbagħad fil-Gazzetta tal-Gvern ta' l-10 ta' Ġunju 1887 li tħabbar li r-Rabat ta' Għawdex kien ġie "uffiċjalment iddikjarat Belt u l-isem tiegħu mibdul għal dak ta' 'VICTORIA'".

F'din l-okkażjoni storika ta' ferħ, qegħdin nippubblikaw artiklu ta' **Dun Geoffrey George Attard**.

Nhar l-10 ta' Ġunju 1887, hekk kif l-Imperu Brittaniku kien qed jiċċelebra madwar id-dinja kollha l-Ġublew tad-Deheb tar-Reġina Victoria, il-belt antika tar-Rabat fil-qalba tal-gżira Għawdxija ġiet iddikjarata uffiċjalment bħala 'belt' u isimha mibdul għal Victoria.[1]

Oriġni urbani

L-istudjużi ma jaqblux bejniethom dwar fejn kienet il-belt antika ta' Għawdex. Madankollu hemm qbil ġenerali li din oriġinat qrib iċ-ċentru ġeografiku tal-gżira matul Żmien il-Bronż.[2] L-arkeologu Anthony Bonnano jisħaq li kien hemm belt fl-għoli u belt għad-dell tagħha; dan is-suġġeriment jidher li huwa fi qbil mal-fehma ta' missier l-istorjografija Għawdxija l-Kan. Ġann Piet Franġisk Agius de Soldanis, kif insibu miktub fil-ktieb magħruf tiegħu *Il Gozo Antico-Moderno e Sacro-Profano*.[3] Bonanno jgħid li "il-belt ewlenija ta' Għawdex, li bħal dik ta' Malta, kienet tinsab kważi fiċ-ċentru tal-gżira, kienet tokkupa biss parti mill-għolja li fuqha kienet tinsab u b'akropoli fuq promontorju wisq aktar fl-għoli lejn it-tramuntana tagħha".[4] Hu x'inhu, jibqa' l-fatt li r-Rabat kien sa mill-qedem fil-qalba ċentrali tal-gżira ta' Għawdex fejn evolviet kull tip ta' ħajja.[5]

It-toponomastika tar-"Rabat"

It-toponomastika tal-belt il-qadima ta' Għawdex ilha suġġett ta' kontroversja. Bonnici jikkwota lil Magri u jgħid li "Rabat" ġejja mill-Kartaġiniż u huwa terminu femminili li jfisser "kbira" jew inkella xi alla mara tal-qedem.[6] Min-naħa l-oħra Bezzina huwa tal-fehma li t-terminu ġej mill-Għarbi *rabid* li jfisser "subborg", minħabba li r-Rabat jinsab 'il barra mill-ħitan tal-Gran Kastell jew iċ-Ċittadella.[7] Huwa fatt ċert li madwar is-sena 1667 aktar min-nofs tal-popolazzjoni ta' Għawdex kienet ħarġet miċ-ċentru urban tal-gżira u nfirxet mal-kampanja.[8]

Għawdex taħt l-Ingliżi

Bħala parti mill-arċipelagu Malti, Għawdex kien sar uffiċjalment parti mill-Imperu Brittaniku meta Malta

kienet ipproklamata kolonja tal-Kuruna fl-1813, u b'hekk bdiet tinkiteb paġna ġdida fl-istorja tal-Baħar Nofsani.[9] Għawdex kellu l-ġrajja partikulari tiegħu fi żmien il-perjodu Ingliż, l-aktar minħabba li kien taħt din il-ħakma barranija li l-Għawdxin mexxew 'il quddiem ix-xewqa tagħhom li gżirithom issir djoċesi għaliha. L-ewwel tentattiv għal djoċesi Għawdxija kien sar b'talba tat-30 ta' Ottubru 1798, u f'Diċembru 1836, l-Għawdxin ippruvaw mill-ġdid.[10] Madankollu l-Isqfijiet ta' Malta ma kinux favur ħaġa bħal din. Ix-xewqa ta' l-Għawdxin setgħet biss issir realtà jekk nies Għawdxin stess f'pożizzjoni importanti jitħabtu għaliha. Dan kellu jseħħ fil-persuna ta' Sir Adrian Dingli, avukat prominenti Għawdxi, u ta' Dun Pietru Pace, saċerdot mill-parroċċa ta' San Ġorġ fir-Rabat u Isqof futur ta' Għawdex. Wara ħafna xogħol u korrispondenza, u bl-approvazzjoni ta' l-awtoritajiet Brittaniċi f'Malta, Għawdex ingħata d-djoċesi tiegħu nhar is-16 ta' Settembru 1864 minn għand il-Papa Piju IX, il-lum beatu.[11]

Lejn status ta' belt

Iż-żewġ ġentlomi li tħabtu biex Għawdex jingħata djoċesi għalih kellhom ikunu l-istess tnejn li ħadmu biex ir-Rabat ta' Għawdex jingħata t-titlu ta' Belt. Huma riedu b'hekk jgħollu 'l fuq l-isem ta' Għawdex; m'hemmx dubju li kienu konxji mill-fatt li Għawdex kien anki għal xi żmien awtonomu taħt il-ħakma Franċiża fi żmien l-Arċipriet Saver Cassar.[12] Sir Adrian Dingli kien deskritt bħala "wieħed mill-aktar ulied nobbli u kapaċi ta' Malta" u kien anki iben Sir Paul Dingli, President tal-Qorti ta' l-Appell kif ukoll Membru għal Għawdex fil-Kunsill tal-Gvern fl-1849; hu kien anki ntbagħat lejn Turin fl-1863 biex jinnegozja mal-Konti Cavour it-Trattat ta' Estradizzjoni bejn Malta u s-Saltna l-ġdida ta' l-Italja li kienet għadha kemm twaqqfet.[13] Dingli kellu wkoll ħbieb influwenti f'Ruma, fosthom il-Kardinal Antonelli, li kien Segretarju ta' l-Istat għall-Papa Piju IX, u fl-1880 kien mogħti l-uffiċċju ta' Prim Imħallef ta' Malta. Dun Pietru Pace, min-naħa l-oħra, li kien ukoll Għawdxi, kien magħruf għall-għerf tiegħu f'diversi oqsma, imma l-aktar fl-Iskrittura, fit-Teoloġija u fl-Ilsna Orjentali. Fl-1877, meta kellu biss sitta u erbgħin sena, kien ikkonsagrat Isqof ta' Għawdex mill-Kardinal Howard f'Ruma.[14] Wara l-mewt ta' Monsinjur Carmelo Scicluna, hu sar is-suċċessur tiegħu bħala Isqof ta' Malta. Dingli u Pace kienu żewġ personalitajiet distinti li mexxew in-negozjati mal-Kuruna biex ir-Rabat ta' Għawdex jingħata l-grad ta' belt.

Ir-Reġina Victoria

Fl-1887, l-Imperu Brittaniku kien qed iħejji għaċ-ċelebrazzjonijiet f'ġieħ il-Ġublew tad-Deheb tar-Reġina Victoria. Il-Prinċipessa Victoria Alexandrina twieldet fil-Palazz ta' Kensington f'Londra nhar l-24 ta' Mejju 1819, bint il-Prinċep Edward Duka ta' Kent u r-raba' iben tar-Re Ġorġ III, u l-Prinċipessa Victoria Leningen ta' Saxe-Coburg. Meta zijuha William IV sar Re, hi saret il-werrieta prinċipali tat-Tron. Meta miet mingħajr ulied leġittimi nhar l-20 ta' Ġunju 1837, hi saret awtomatikament ir-Reġina ta' l-Ingilterra. Kienet inkurunata Reġina fl-Abbazija ta' Westminster nhar it-28 ta' Ġunju 1838.[15] Ir-Reġina Victoria kienet l-aktar monarka Ingliż li dam isaltan; meta mietet fit-22 ta' Jannar 1901, hi kienet ilha madwar erbgħa u sittin sena reġina. Barra minn hekk, kienet l-aktar monarka li kellu sudditti fl-istorja kollha tad-dinja.[16] Kien għalhekk unur kbir li nhar l-10 ta' Ġunju 1887, ir-Rabat ingħata l-isem ta' "Victoria"

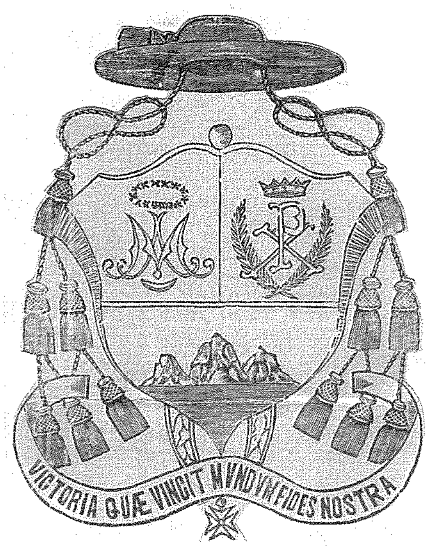

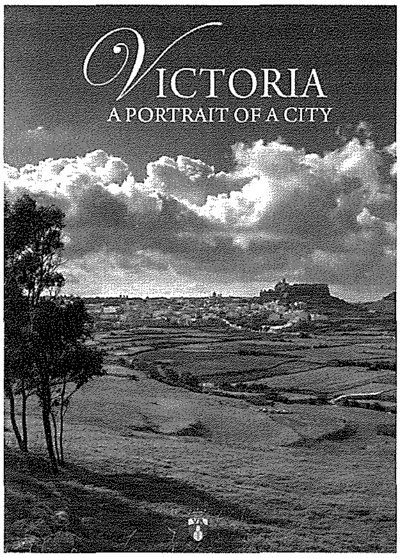

għal dik li kienet mhux biss Reġina tal-Gran Brittanja u l-Irlanda, imma wkoll Imperatriċi ta' l-Indja u r-ras ta' imperu li kien jgħodd madwar kwart tal-popolazzjoni tad-dinja.

Funtana bi skrizzjoni tfakkar din il-ġrajja u tinsab fil-Pjazza tal-Katidral fiċ-Ċittadella ta' Għawdex.[17] Dan minn barra li fl-arma tar-Rabat jidhru l-ittri jew inizjali "V.R." li jfissru *"Victoria Regina"*. Il-poplu ta' Għawdex kien ippreżenta biċċa bizzilla fina lir-Reġina bħala radd il-ħajr għal dan il-ġest sabiħ tagħha.[18] Ikun xieraq li fl-okkażjoni ta' dan l-anniversarju prestiġjuż, issir fil Belt Victoria statwa li tirrappreżenta lil din ir-reġina maħbuba u titqiegħed f'post prominenti fi Pjazza Indipedenza biex tkun imfakkra ġrajja hekk kbira fl-annali ta' l-istorja tal-Gżira tat-Tliet Għoljiet.

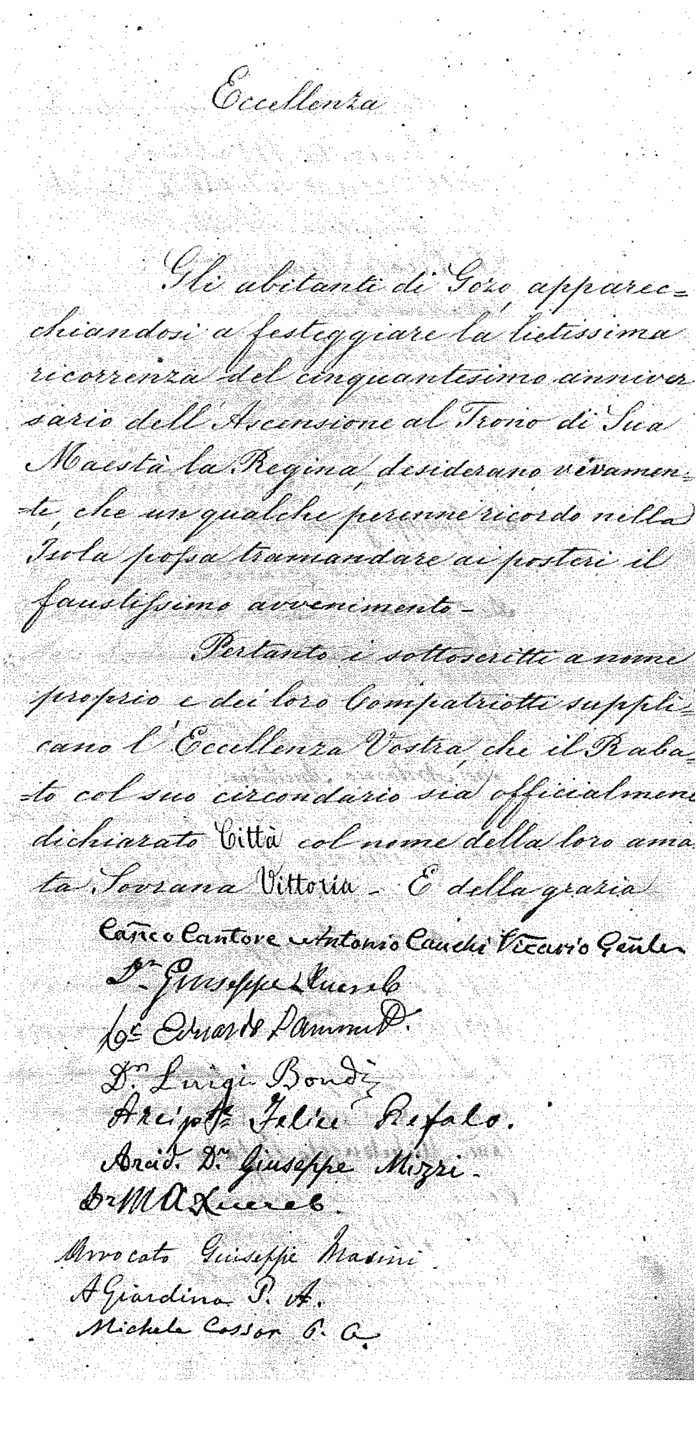
Eccellenza

Gli abitanti di Gozo apparecchiandosi a festeggiare la lietissima ricorrenza del cinquantesimo anniversario dell'Ascensione al Trono di Sua Maestà la Regina desiderano vivamente, che un qualche perenne ricordo nella Isola possa tramandare ai posteri il faustissimo avvenimento –

Pertanto i sottoscritti a nome proprio e dei loro Compatriotti supplicano l'Eccellenza Vostra, che il Rabato col suo circondario sia officialmente dichiarato Città col nome della loro amata Sovrana Vittoria – È della grazia

Canco Cantore Antonio Cauchi Vicario Genle
Dr Giuseppe [illegible]
[illegible]
Dr Luigi Bondì
Arcipte Felice Refalo.
Arcid. Dr Giuseppe Mizzi.
[illegible]
Avvocato Giuseppe Magrini
A Giardina P. A.
Michele Cossar C. C.

Riferenzi

[1] Joseph Bezzina, *Gozo. A Historical Glimpse* (=Gualitana 6), Valletta 1988, 13.
[2] Pawlu Mizzi, *"In Search of Gozo's Ancient Town: Written and Non-Written Sources"*, in *A Focus on Gozo*, edited by Joseph Farrugia & Lino Briguglio, Malta 1996, 121.
[3] Ibid.
[4] Anthony Bonnano, *Roman Malta. The Archaeological Heritage of the Maltese Islands*, edited by Giuseppe Castelli & Charles Cini, Formia 1992, 30.
[5] Alexander Bonnici, *Il-Matriċi Kolleġġjata ta' l-Assunta u l-ewwel Parroċċi ta' Għawdex*, Malta 1975, 16.
[6] Manwel Magri, *Three Punic Inscriptions Re-Discovered in Malta*, Malta 1901, ikkwotat f'Ibid.
[7] Bezzina, *Gozo*, 13.
[8] Bezzina, *"The Development and Consolidation of the Village Unit in Gozo after 1575"*, in *Gozo and its Culture*, edited by Lino Briguglio & Joseph Bezzina, Malta 1995, 71.
[9] Ann Williams, *"Britain and the Mediterranean, 1800-1960"*, in *The British Colonial Experience 1800-1964: The Impact on Maltese Society*, edited by Victor Mallia-Milanes, Malta 1988, 37.
[10] Bezzina, *"Church and State in an Island Colony"*, in *The British Colonial Experience 1800-1964: The Impact on Maltese Society*, edited by Victor Mallia-Milanes, Malta 1988, 60.
[11] Ibid, 61.
[12] Joe Debono, *Gozo under the French. A 141-day Saga*, Malta 1988, 45.
[13] *Malta and Gibraltar Illustrated*, compiled and edited by Allister Macmillan, London 1915, 391.
[14] Ibid, 394.
[15] Roy Strong, *A History of Kingship and the British Monarchy*, London 2005, 372.
[16] Mike Ashley, *British Monarchs. The Complete Genealogy, Gazetteer and Biographical Encyclopaedia of the Kings & Queens of Britain*, London 1998, 687-692.
[17] Anton Gauci, *Gozo – A Historical and Tourist Guide to the Island*, Malta 1969, 25.
[18] A.V. Laferla, *British Malta*, Malta 1938, 169.

Ritratti

Fil-qoxra, maġenb it-titlu: L-arma uffiċjali tal-Belt Victoria, li, bħal dik antika ta' l-*Universitas Gaudisii* u dik ta' issa ta' Għawdex, turi t-tliet għoljiet fuq sfond kaħlani, u fuqhom l-inizjali "VR" għal *Victoria Regina* fuq sfond dehbi [ħajr: Daniel Cilia].

Fil-qoxra: It-tħabbira uffiċjali fuq il-Gazzetta tal-Gvern ta' l-10 ta' Ġunju 1887.

F'paġna 6: Il-*logo* uffiċjali mniedi mill-Kunsill Lokali tal-Belt Victoria għall-festi anniversarji ta' din is-sena.

F'paġna 7, lemin: L-Isqof Pietru Pace u Sir Adrian Dingli, il-benefatturi li tħabtu għal dan il-ġieħ, f'pittura riċenti ta' Pawlu Camilleri Cauchi.

F'paġna 7, xellug: Il-monument imponenti tar-Reġina Victoria fil-Belt Valletta.

Fuq, xellug: It-terminu *"Victoria"* (fis-sens ta' "rebħa") meħud minn 1 Ġw 5:4 u applikat mill-Arċipriet Alfons M. Hili fuq l-arma taż-żewġ parroċċi tar-Rabat fl-ewwel nofs tas-seklu għoxrin.

Fuq, lemin: Il-pubblikazzjoni lussuża *Victoria. A Portrait of a City*, imxandra dan l-aħħar mill-Kunsill Lokali tal-Belt Victoria, li tinkludi wkoll tagħrif interessanti dwar il-parroċċa ta' San Ġorġ.

Xellug: L-ewwel faċċata tal-petizzjoni li ntbagħtet minn Għawdex lir-Reġina Victoria permezz tal-Gvernatur Ingliż f'Malta [ħajr: NAG].